

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • AUGUST 2018 • NR.6 (148)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Dumitru Diacov, președinte de onoare al PDM: Încă mulți ani înainte aici o să existe interesul și al Moscovei, și al Bucureștiului, și al altor puteri
- 2.** Editorial de Victoria Bucătaru, directoare executivă APE: 27 de ani de tranziție, 27 de ani de incertitudini
- 3.** Vasile Nedelciuc, deputat în primul Parlament: Astăzi starea de spirit din Republica Moldova are un singur nume: plecarea
- 4.** Viziunea partidelor: Republica Moldova la 27 de ani de Independență: așteptările vs. realitatea

Importante, pe scurt

„Republica Moldova este mai puternică în relațiile sale internaționale”, a declarat spicherul Andrian Candu în cadrul conferinței de bilanț a sesiunii de primăvară a Parlamentului. Potrivit lui, țara noastră nu mai este atât de vulnerabilă, iar relațiile externe sunt pragmatice, bazate pe respect și conlucrare. În context, el a amintit de Rezoluția înregistrată în Congresul SUA, prin care Statele Unite susțin integritatea teritorială și suveranitatea politică a Republicii Moldova, Ucrainei și Georgiei, și își reafirmă susținerea pentru guvernările alese democratic și oamenii din cele trei țări. La fel, el a vorbit despre crearea Adunării Parlamentare Moldova, Georgia, Ucraina (care se va întruni în prima ședință în luna septembrie, în Georgia), dar și despre securitatea energetică, subliniind în contextul dat cele două proiecte legate de lucrările de interconexiune la energia electrică din România și Gazoductul Iași-Ungheeni-Chișinău. Cât privește relațiile economice, spicherul a menționat că, în prezent, peste 65% din exporturi merg în țările UE, drept urmare nu mai suntem dependenți de o singură piață de desfacere, dominată de decizii politice.

Viceprim-ministrul pentru Integrare Europeană, Iurie Leancă, s-a aflat pe final de august la Copenhaga, unde a reiterat determinarea țării noastre de a menține parcursul european, de a continua și a aprofunda reformele în domeniul economic, social și în cel al justiției. În plus, el a reconfirmat demersul Republicii Moldova de a obține o perspectivă europeană clară, solicitând sprijinul Danemarcei întru atingerea acestui deziderat. Printre subiectele majore discutate s-a numărat reluarea ajutorului tehnic danez pentru Republica Moldova, sprijinirea eforturilor Chișinăului în vederea retragerii trupelor rusești și a soluționării conflictului transnistrean, dar și oferirea unei asistențe din partea UE în procesul de reformare a justiției. Oficialii danezi au manifestat disponibilitate pentru sporirea sprijinului politic și tehnic european oferit țării noastre. Iar, în mod particular, ei au remarcat efectul pozitiv pe care l-a avut asupra economiei și societății moldovenești Acordul de Asociere UE-REM și Zona de Liber Schimb.

Aprofundarea și extinderea dialogului politic și comercial-economic cu India, inițierea unor parteneriate de colaborare în diferite domenii, dar și chestiunile legate de deschiderea unei misiuni diplomatice la New Delhi au fost discutate cu oficialii indieni de către ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Tudor Ulianovschi, în cadrul vizitei de lucru în această țară - prima, în ultimii 25 de ani, a unui oficial de rang înalt din Republica Moldova. Agenda a inclus întrevederi cu omologul său indian, Sushma Swaraj, cu alți oficiali, precum și cu conducerea unor corporații indiene și cu reprezentanți ai mediului de afaceri etc. S-a discutat despre dinamizarea cooperării comercial-economice și despre consolidarea cadrului juridic bilateral, inclusiv definitivarea proiectelor de acorduri în domeniul sănătății, aviației civile, sectorului cibernetic. Republica Moldova și India au stabilit relațiile diplomatice la 12 martie 1992. Conform datelor MAI, în anul 2018 pe teritoriul Republicii Moldova au fost înregistrați 308 cetățeni indieni titulari al permiselor provizorii de ședere, 277 dintre care au sosit aici pentru studii.

O singură Independență, mai multe aspirații

Sorina Ștefârță

Încet și uneori incert, Republica Moldova a ajuns la cea de-a 27-a aniversare a Independenței sale. O zi devenită, tradițional, una a bilanțurilor. Și o zi în care jurnaliștii încearcă să afle, din nou și din nou, dacă s-a făcut bine ceea ce s-a făcut în acești ani și care ne-au fost greșelile fatidice. Pentru că înțelegem cu toții că ceea ce ne-am dorit „atunci” nu prea se pupă cu ceea ce avem „acum”.

Înțelegem, în același timp, că și aspirațiile ne-au fost diferite - o confirmă chiar protagoniștii interviurilor din această ediție de „Sinteze și Dezbateri”, Dumitru Diacov și Vasile Nedelciuc -, dar că și înseși Independența are conotații diverse. Pentru unii ea înseamnă oameni. Pentru alții - șansa unei cariere de succes sau, poate, sfârșitul ei. Pentru mine Independența are un nume - Vasile Pasiunic.

A fost medic-șef la Jora de Mijloc, apoi medic-șef al raionului Orhei, apoi a câștigat - în confruntare directă, nu pe liste de partid - mandatul de deputat în primul Parlament al Republicii Moldova. Și mai ales

a fost un mare om și un mare prieten. La 27 August 1991, deși lupta de peste jumătate de an cu un cancer nemilos, a părăsit spitalul și a mers în Parlament, apoi în Piața Marii Adunări Naționale pentru a semna Declarația de Independență. După care a urcat în mașină și a venit la noi, la Jora de Mijloc, ca să ne aducă vestea cea mare. Era atât de fericit, atât de înaripat, încât începusem să credem că va trăi. Dar s-a stins peste mai puțin de două luni. Iar acea zi de 27 August 1991 a fost ultima în care l-am văzut trăind - fericit că a fost parte la facerea istoriei noastre. În anii care au trecut, nu o

dată m-am întrebant „ce ar zice Pasiunic?” într-un caz sau altul, într-o criză sau alta. Mă întreb și acum, urmărind dezmățul politic de la Orhei și Jora de Mijloc. Dar asta nu putem să știm... Putem doar spera că, în tot acest iureș de proteste și de sărbători paralele, a existat măcar cineva care și-a amintit și de cei datorită cărora această Independență a fost posibilă. Cei care acum 27 de ani au înfruntat durerea și au venit în Piața Marii Adunări Naționale pentru a legitima o țară pe care ei o voiau liberă, cu oameni demni și liberi.

* Menționăm că toate articolele au fost realizate până la 27 august.

Încă mulți ani înainte aici o să existe interesul și al Moscovei, și al Bucureștiului, și al altor puteri

Dumitru Diacov, președinte de onoare al Partidului Democrat din Moldova

Printre puținii, dacă nu chiar singurul politician prezent în mai toate Legislativele de la Chișinău de la 1994 încoace (excepție anii 2001-2005), Dumitru Diacov ar putea fi cronicarul țării, dar și al parlamentarismului moldovenesc. Tocmai de aceea, în ajun de o nouă Zi a Independenței, am ținut să-l întrebăm pe Președintele de onoare al principalului partid de guvernământ (PDM) dacă așa și-a imaginat, acum 27 de ani, că va arăta astăzi Republica Moldova și unde ne-am poticnit - dacă ne-am poticnit - în drumul spre progres și dezvoltare, pe care ne avântasem la 27 august 1991.

■ Domnule Diacov, mi-ați reproșat cumva, în avanscena acestui dialog, că jurnalistica noastră este necurioasă și chiar superficială, altminteri i-ar monitoriza mai strict pe politicieni - și parțial sunt de acord cu dvs. Dar nici politicul nu este prea receptiv atunci când, în sfârșit, jurnaliștii îl ating...

■ Politicul profită de faptul că jurnalistica este necurioasă. Iar odată cu asta mai avem un alegător destul de pasiv, care nu vrea să își complice viața, să analizeze și să taxeze politicianul. Partidele propun programe etc., dar țara se dezvoltă în funcție de opțiunea populației, totuși. Noi, în acești aproape 30 de ani, am avut o groază de partide. Unde sunt ele? Au plecat liderii și au dispărut și partidele - de la Agrarieni la Braghiș, de la Urecheanu la Snegur, Roșca și alții - și totul fără o minimă continuitate politică. În acest context, mă bucur că Partidul Democrat este printre puținele formațiuni care și-a menținut identitatea și logica partinică, asigurând totodată schimbarea conducătorului - a fost Diacov, Lupu, acum este Plahotniuc. Sper

că e un început de tradiție: liderul se schimbă, partidul rămâne.

Eram convins că Republica Moldova va fi cel mai bun și disciplinat ucenic

■ Este această etapă a existenței noastre așa cum v-ați imaginat-o acum 27 de ani?

■ Sigur că nu. Am venit în politică din ziaristica activă, într-o perioadă de mari turbulențe, și eram foarte înflăcărat. În Parlamentul din 1994, unde am intrat cu Partidul Democrat Agrar din Moldova, am fost președinte al Comisiei pentru politica externă și știu cât de greu, pas cu pas, ne afirmam ca stat. Cum ne-am luptat ca să aderăm la Consiliul Europei, când ni se spunea că, cel mai probabil, nu are sens să ne alipim ca stat independent, de vreme ce oricum, mai devreme sau mai târziu, avem de gând să ne unim cu România. Am și descoperit o notă informativă în acest sens.... Eu însă eram convins că Republica Moldova va fi cel mai bun și mai disciplinat ucenic, că va îmbrățișa rapid ideea europeană și că într-un timp foarte scurt vom fi o țară cu care ne vom mândri cu toții. Și am

reușit, la acel moment... Ca după foarte puțin timp să înceapă tradiționalele vânzoleli interne: s-a destrămat alianța de guvernare, s-au declanșat conflictele politice. Primul semn a venit în 1996, după cearta dintre cei trei mari politicieni moldoveni - Snegur, Lucinshi, Sangheli; a urmat confruntarea dintre Președinție și Parlament, Petru Lucinschi propunând să trecem la republică prezidențială. Experții Comisiei de la Veneția, la care apelasem între timp, nu mai înțelegeau ce se întâmplă cu Republica Moldova până nu demult atât de înțeleaptă, cum doar în câțiva ani aceiași oameni au început să se mănânce între ei...

■ La drept vorbind, Comisia de la Veneția nici astăzi nu prea înțelege ce se întâmplă la noi...

■ Ajungem și acolo. Dar atunci era clar - și i-am spus și dlui Lucinschi - că nu poate Parlamentul să modifice Constituția astfel, încât să-și taie semnificativ din propriile atribuții. Din păcate, nu am fost auzit. Și am fi putut face împreună multe lucruri bune în continuare. Dar existau alte interese - prea multe interese, așa cum se întâmplă de obicei pe la noi... Bineînțeles, o contribuție aparte a avut-o mai târziu și conflictul major, regizat în vederea divizării arifitice a societății, între comuniști și frontişti, nemijlocit Roșca și Voronin în 2002-2003.

■ Celebrul și veşnicul interes național care, de fapt, se dovedește tare personal?

■ Personal sau de grup. Și vom scăpa de ele doar atunci când oamenii, cetățenii acestei țări vor învăța să discearnă și să-i pedepsească pe politicienii ghidați de

astfel de interese care, de regulă, sunt îmbrăcate în haina interesului național.

Eu vreau să fiu prieten cu România...

■ **Spuneți că, și la momentul aderării la Consiliul Europei, plana ideea Unirii cu România? Era o chestie realistă sau una de bravadă?**

■ Problema Unirii nu s-a pus niciodată cu adevărat. Ne-am obișnuit să vorbim despre Unire aici, la Chișinău, dar nimeni nu se întreabă care era sau care este acum de facto starea de spirit la București. Iar Bucureștii - cel puțin atunci - nu a avut niciun interes să dezvolte ideea dată și să o ofere societății românești, dar și clasei politice internaționale. Am discutat nu o dată, la acea vreme, subiectul în cauză cu partenerii noștri occidentali - și nici acolo nu exista o coerență. De aceea, consider că este o chestiune destul de speculativă, care ne împiedică să ne concentrăm pe adevăratele probleme și, așa zice, creează falși prieteni, dar și falși dușmani. Eu, bunăoară, vreau să fiu prieten cu România, pe care o consider una dintre țările cele mai apropiate duhului moldovenesc. Dar faptul că, spunând că Unirea nu e posibilă, ești imediat plasat în tabăra dușmană nu este deloc corect.

■ **Să admitem că atunci era speculație? Dar astăzi? Uneori îmi pare că, excepție făcând Marian Lupu, care a descoperit fațetele științifică și politică ale unei singure limbi, PDM se manifestă ca un partid unionist...**

■ PDM nu este un partid unionist și nu exclud că percepția cu pricina se creează ca urmare a faptului că noi, pur și simplu, nu vrem să ne opunem acestui curent, care are dreptul la viață, respectiv nu le punem piedici celor care împărtășesc idealul Unirii. Însă PDM este un partid pragmatic și realist, iar asta înseamnă că ne dorim să fim alături de România în foarte multe începuturi și

drumuri pe care le alege. Dramatic este că și la București, și la Chișinău există prea multe dispute interne care ne încurcă să ne vedem și să ne auzim unul pe altul.

Riscăm să rămânem un spațiu și popor provincial - și ar fi păcat

■ **Dacă ar fi să menționați câteva dintre realizările acestor 27 de ani, care ar fi ele?**

■ Aș răspunde prin cuvintele unui prieten, care azi ocupă o importantă funcție în USAID: „Pentru prima dată am fost la Chișinău în 1997. Era iarnă. La Hotelul „Național” m-au întâlnit trei femei în cojoace și pâsle. Era groaznic de frig. Mi-am pus tot ce aveam pe mine și așa am dormit. La parter ardea un singur bec, întuneric peste tot... Acum nici nu se compară. Aveți o mie și unul de progrese, doar că voi trăiți în vânzoleala asta și nu le observați! Nici nu vă aveți idee cât de mult a evoluat Republica Moldova în acești ani!”. Asta îmi spune el - și de fiecare dată ține să sublinieze că este o realitate valabilă pentru mai multe domenii. Iar eu, chiar dacă sunt conștient de numeroasele restanțe acumulate, înclin să îi dau dreptate totuși. Republica Moldova a avansat din punct de vedere economic, social, al infrastructurii. Este o altă țară decât acum 27 de ani. Evident că ne dorim mai bine și mai mult, pentru că așa este firea omului. Și tocmai pentru că există această dorință trebuie să ne mobilizăm, cu toții, forțele. Altminteri riscăm să rămânem un spațiu și popor provincial. Și ar fi păcat.

■ **În ce măsură instituțiile-cheie ale țării au reușit să devină cu adevărat „de stat”, în sensul de viziune, acțiune și politici elaborate întru binele oamenilor? Căci mai ales de ele depinde nivelul de provincialism al unei țări și societății...**

■ Dacă voi spune că totul este perfect voi fi, în cel mai bun caz, neînțeles. Sunt convins însă că în cadrul fiecărei

instituții din statul Republica Moldova există oameni care doresc progresul și dezvoltarea țării noastre - așa cum le-o cere și statutul, de altfel. Cei care nu se aliniază acestor cerințe trebuie să înțeleagă că, mai devreme sau mai târziu, vor trebui să răspundă în fața societății.

■ **În condițiile perpetuării „tradiției” de politicizare a instituțiilor, cât de corect este să punem toată responsabilitatea pe umerii oamenilor din instituții?**

■ În toate este și alb, și negru. Politizarea există, nu neg, dar și de oameni mult depinde. Mai ales că avem încă destul de mulți care, într-un fel, chiar își doresc politicizare - ca să fie mai aproape de centrul de decizie, de persoanele-cheie... Sunt convins, în același timp, că acest fenomen nu poartă un caracter total și că majoritatea funcționarilor își doresc să meargă în pas cu Legea și cu Constituția. Iar eu aș fi fericit dacă, în perioada cât sunt în politică, voi ști că am contribuit, împreună cu partidul din care fac parte, la îmbunătățirea stării de lucruri. Pentru că o instituție politizată este o povară și pentru partidul aflat la guvernare.

Majoritari sau în format de alianțe, vom avea nevoie de o relație bună cu UE

■ **Ce șanse avem să reparăm relația cu UE? A fost/mai este aceasta un succes?**

■ Cred că pe segmentul tehnic nu stăm rău. Când intrăm în zona politicului, însă, avem ceea ce avem - nedumeriri, dezacorduri, declarații care trebuie examinate și găsite soluții. De aceea, poate e mai bine să lăsăm specialiștii să se pronunțe.

■ **Propuneți cumva să excludem componenta politică a acestei relații - angajamentele asumate prin Acordul de Asociere în domeniul reformării justiției, al asigurării drepturilor fundamentale, al securității financiare?**

■ Nu se pune astfel problema, vectorul european rămâne pentru Republica Moldova. Pur și simplu, să nu uităm că țara se apropie de alegeri, că Parlamentul European se apropie de alegeri, și că și aici, și acolo există concurență între partide. Iar unele partide de la o anumită orientare de la Bruxelles sunt strâns conectate cu partidele naționale. Dacă e să vorbim de PD, aș dori ca noi să privim realitatea cu ochi foarte realiști și practici, să nu intrăm în dispute cu colegii din structurile europene, să încercăm să analizăm ceea ce auzim de acolo și, pas cu pas, să corectăm lucrurile pentru a ne putea mișca înainte. Nu avem alternativă: PD dorește să participe la următoarea guvernare...

■ **Credeam că v-ați propus să luați majoritatea?!**

■ Nu vrem să fim egoiști. Evident că, dacă ești un actor politic adevărat, îți dorești o majoritate, iar Partidul Democrat, fiind una dintre cele mai serioase formațiuni ale momentului, va avea un cuvânt greu de spus în următoarea structură de guvernare. Dar, majoritari sau în cadrul unor alianțe, nu există nicio îndoială că vom avea nevoie, cu toții, de o relație bună cu instituțiile europene. Chiar și socialiștii, care o fac pe „eroii anti-europeni”, vor avea nevoie de ea.

■ **Mâna Moscovei există?**

■ Există atâtea mâini!.. Unele ne gâdilă, altele ne pișcă. Nu e cazul să ne agităm, ci să fim conștienți de faptul că încă mulți ani înainte aici o să existe interesul și al Moscovei, și al Bucureștiului, și al Kievului, și al UE și SUA. Și să înțelegem că trebuie să avem relații bune și cu românii, și cu ucrainenii, și cu americanii.

■ **Toată diferența e cine vine cu tancurile și cine vine cu granturile...**

■ E adevărat. Și totuși, trebuie să ne învățăm a răspunde liniștit și pragmatic la această prezență mai mult sau mai puțin vizibilă. Altminteri ne vom transforma într-un poligon de lupte geopolitice. De ani de zile toată competiția noastră se rezumă la cine a ocupat primul Piața Marii Adunări Naționale și nu sunt deloc bucuroși de această polarizare. Ne trebuie o guvernare pro-Republica Moldova!

Moise a umblat 40 de ani prin pustiu... Vom învăța și lecția asta

■ **Dar există vreun partid care zice că nu este pro-Republica Moldova? Președintele Igor Dodon se consideră cel mai „pro” dintre „pro”, bunăoară...**

■ Trebuie să fim pro nu doar în declarații, ci și în acțiuni. Iar acțiunile să vină ca urmare a unui exercițiu onest, răspunzându-ne la fel de onest la o întrebare: ce este mai bine pentru această țară și pentru oamenii ei? Înțeleg că menținerea baricadei înseamnă voturi în plus și pentru care nu trebuie să te obosești prea mult. Dar o să învățăm și lecția asta. Moise a umblat 40 de ani prin pustiu...

■ **Credeți că vrem prea repede totul?**

■ Da, așa sunt vremurile, probabil - totul este la un click distanță, „aici și acum”. Dar lucrurile se vor așeza de la sine atunci când vom înțelege că nimeni nu are de gând să ne plătească pensiile, că trebuie să creăm locuri de muncă acasă și să nu așteptăm cadouri nici de la ruși, nici de la americani. Nimeni nu va lucra în locul nostru și nici nu ne va uni ca popor și ca țară. Doar noi o putem face.

■ **Aș zice că nimeni nici nu așteaptă cadouri - pur și simplu, toți fug. Inclusiv de o guvernare care, din ce în ce mai mult, dă ordine în loc să asculte? Căci în percepția publică tocmai asta s-a**

încetățenit - că și în PDM, iar prin ricoșeu în toată țara, decide un singur om, Vlad Plahotniuc. Este Partidul Democrat unul în care se dezbate? Cât de des veniți cu o opinie critică?

■ Sigur că se dezbate, doar că nu atât de zgomotos și de fațadă precum ne-am obișnuit noi. Personal, mi-aș dori ca și în partid, și la nivel de societate să se discute mai mult, inclusiv în contradictoriu. Și așa să fie identificat adevărul. Dar toate trebuie să aibă o logică. Asta și înseamnă disciplină de partid.

■ **Ce șanse de a restabili dialogul dintre Putere și Opoziție există?**

■ Este inevitabil. Nu știu dacă se va întâmpla până la alegeri, însă - este destul de complicat, iar politica la noi este destul de zgomotoasă.... În acest context, aș vrea să menționez două idei-cheie: 1) Guvernarea este obligată să organizeze alegerile de o manieră corectă, astfel încât ele să fie libere, democratice și, mai ales, să lase deschisă portița pentru dialog. Să ne putem așeza a doua zi cu toții la masa de negocieri și să discutăm ce facem cu viitorul Republicii Moldova. Iar 2) Opoziția să vină cu mai multe idei programatice concrete despre acest viitor.

■ **Și, pe final: ce este prioritar pentru consolidarea Independenței?**

■ Consolidarea propriu-zisă a statului - economică, a justiției, a instituțiilor. Plus o guvernare responsabilă, indiferent de câte mandate își propune să obțină. De fapt, Republica Moldova are toate componentele necesare pentru a se dezvolta ca un stat independent. Trebuie doar să ne dorim cu adevărat acest lucru.

■ **Vă mulțumim pentru discuție.**

Sorina Ștefăruță

Editorial

27 de ani de tranziție, 27 de ani de incertitudini

Victoria Bucătaru,
*directoare executivă, Asociația pentru
Politică Externă*

La 27 de ani de Independență, pe care îi marcăm în acest final de august, una dintre cele mai importante întrebări rămâne a fi viabilitatea statului Republica Moldova. De jure suntem o țară independentă, recunoscută drept un actor cu drepturi depline pe arena internațională. De facto mai avem multe de făcut pentru consolidarea acestei independențe. De jure suntem integri teritorial, de facto nu e chiar așa. Am luptat pentru democrație, libertate și economie de piață, dar am învățat noi oare să prețuim și să valorificăm din plin aceste realizări?

Republica Moldova este cunoscută ca unul dintre statele post-sovietice care, ca urmare a desprinderii de URSS la 27 august 1991, a ales un parcurs european atât valoric, cât și instituțional. Perioada de tranziție s-a dovedit însă a fi destul de lungă - mult mai lungă, de fapt, comparativ cu alte țări care, parcă, au avut același punct de pornire, dar care au reușit să se dezvolte într-un tempo mult mai rapid. Este vorba, înainte de toate, de statele baltice care, de aproape 15 ani deja, sunt membre ale Uniunii Europene, dar și ale Alianței Nord Atlantice. Tocmai la ele - Letonia, Lituania și Estonia - voi face în continuare referire. Pentru că sunt un exemplu de succes, reușind, în pofida dificultăților de ordin geopolitic, să se rupă de trecutul sovietic și să-și reorienteze atenția spre alte formate de cooperare și alte alianțe. Ce ne împiedică însă pe noi să facem același lucru?

Conform ratingului „Freedom in the World 2018”, elaborat de „Freedom House”, toate cele trei state baltice au obținut calificativul de libere, pe când Republica Moldova rămâne parțial liberă cu tendință în descreștere. Același lucru este valabil și pentru libertatea mass-media din cele trei țări, tendință ce demonstrează viabilitatea și puterea valorică a Uniunii Europene ca structură colectivă. Bineînțeles, exemplele nu prea reușite pe care ni le oferă Polonia și Ungaria în momentul de față ar putea umbri stabilitatea sistemică a Uniunii Europene. Însă aici intervine un element crucial, și anume, cultura și moștenirea politică, precum și influența pe care o exercită actorii terți în cadrul comunitar.

În general, elitele politice joacă un rol hotărâtor în dezvoltarea, modernizarea și asigurarea progresului unui stat, ele fiind actorul ce dă un impuls dezvoltării societății. Așa-zisa „nouă elită politică” a fost și cea care, având susținerea majorității populației, a schimbat parcursul de politică internă și externă ale Republicii Moldova, îndreptând-o spre Vest. Deși, pe parcursul ultimilor ani, trenul a „deraiat” semnificativ, vectorul european a rămas - deocamdată, cel puțin - ideea de bază ce ne oferă tuturor speranță pentru un

viitor mai bun.

Tot datorită elitelor politice și unității acestora și a societății în vederea realizării interesului național țările baltice, dar și alte state din Europa Centrală și de Est, au reușit, depășirea mai multor situații critice. Ei bine, noi până în prezent nu am avut o discuție sinceră în privința intereselor naționale, fapt pentru care discursul geopolitic și vulnerabilitățile la adresa securității sunt la ordinea zilei.

Lipsa de coeziune la nivel național, lipsa de înțelegere a valorilor democrației veritabile, precum și ignorarea rădăcinilor istorice (istoria, limba, tradițiile, cultura) creează un vacuum care, din nefericire, este împlut rapid de discursuri sterile și de amenințări inventate care, într-un final, prind viață. Astfel, dintr-un stat românesc am devenit un stat multiethnic, limba română a devenit limba de stat sau moldovenească, iar de la Istoria românilor am ajuns la istoria nimănu.

Astăzi, discutăm aprins despre diviziune în societate (Est-Vest), despre factorul geopolitic, crearea unei identități civice moldovenești și schimonosirea limbii, dar să fie oare acestea subiectele majore care împiedică progresul și dezvoltarea Republicii Moldova? Nici pe departe, după mine... Mai mult, adevăratele și unificatoare subiecte sunt corupția înrădăcinată, lipsa reformelor viabile, a bunei guvernante și a politicilor transparente. Democrația și libertatea presupun șanse și restricții, beneficii și responsabilități, o viață demnă, dar și respect față de individ, comunitate, societate și țară. Și atunci când vom conștientiza aceste simple ecuații sociale și politice vom putea vorbi despre viabilitate și integritate.

Astăzi starea de spirit din Republica Moldova are un singur nume: plecarea

Vasile Nedelciuc, deputat în primul Parlament și unul dintre autorii Declarației de Independență

Deși, în mentalul popular, *Independența Republicii Moldova a fost opera preponderent a scriitorilor, Vasile Nedelciuc, doctor în științe în domeniul calculatoarelor și unul dintre autorii actului istoric de la 27 august 1991, ne demonstrează contrariul. Mai mult, se pare că tocmai abordarea tehnică l-a propulsat și l-a menținut, timp de peste un deceniu, în politica de la Chișinău. Ulterior, în anul 2001, a creat „Endava” - o companie IT cu capital britanic, prezentă astăzi în 13 țări. Activitatea în sectorul privat nu l-a rupt însă în totalitate de viața social-politică. Astfel încât, după ce a fost membru fondator al Mișcării Democratice din Moldova și al Frontului Popular; deputat în primul Parlament democratic, iar ulterior în legislaturile din 1994 și 1998, în cadrul cărora a deținut funcția de președinte al Comisiei parlamentare pentru relații externe, cea de șef al delegației țării la APCE și de vicepreședinte al APCE, se regăsește în sectorul asociativ, în calitate de membru fondator al Asociației pentru Politică Externă și de președinte al acesteia (2010-2016). Cum este Independența văzută de Vasile Nedelciuc, aflați în textul de mai jos.*

■ **Domnule Nedelciuc, în ce măsură s-au realizat așteptările Dvs. de acum 27 de ani?**

■ Din păcate, nu s-a realizat nici măcar zece la sută din ceea ce ne-am propus și ne-am dorit eu și colegii mei, atunci când lucram la Declarația de Independență, dar și la alte zeci de documente pe care le-am elaborat în anii 1998-1991 și prin care încercam să schimbăm radical

lucrurile în actuala Republica Moldova. Dar pot să spun - contrar speculațiilor ce s-au făcut ulterior și acuzațiilor ce mi s-au adus - că în 1991, atunci când proclamam Independența, eram conștienți că nu putem face Unirea. Și nu pentru că nu ne-am fi dorit noi, ci pentru că România nu era pregătită. Noi nu am putut urma modelul statelor baltice - să restabilim Constituția de până la Pactul Molotov-Ribbentrop -, pentru că nici România nu mai era regatul de care fuseserăm desprinși la 28 iunie 1940. În plus, situația politică de peste Prut, după 1989, era încă foarte tulbură, iar Iliescu și echipa sa nu aveau curaj și determinare să pună acest subiect în discuție. Nu era salutat subiectul nici în cancelariile occidentale, mai ales la Washington. Toată lumea înțelegea că, dacă acceptă să discute reunirea, riscă declanșarea altor dezbateri majore în regiune. Și Occidentul a preferat ca noi să mergem în pas cu ceilalți și să ne proclamăm Independența, promițând că vom fi sprijiniți în acest demers.

■ **Dacă aici s-a mers în tandem cu balticii și alți colegi de URSS, de ce ulterior am bătut pasul pe loc și am rămas atât de semnificativ în urmă?**

■ Ideea a fost că ne proclamăm Independența pentru a deveni mai puternici față de Moscova, a ne consolida identitatea națională, a face niște reforme și a scoate din oameni sentimentul de robi. Eram convinși că în cinci-zece ani concetățenii mei se vor trezi și că, dacă nu reușim să realizăm Unirea, cel puțin, vom face cât mai mult pentru a fi cât mai integrați cu România, iar astfel și cu Europa. Mereu am pledat pentru crearea a cât mai multe instituții comune cu România, pentru cât mai multe proiecte - schimbul liber de capital, locuri de muncă, diplome etc. -, astfel încât, în momentul în care România este admisă în Uniunea Europeană, să se țină cont și de noi, să înțeleagă că prea suntem legați, că nu ne mai pot lăsa în afara UE. Așa am fi devenit rapid și candidați la aderare. Dar nu a fost să fie.

Aspirațiile noastre europene tot de „ai noștri” au fost compromise

■ **Care este cauza?**

■ Au fost la mijloc și oameni, și fenomene care nu au depins de noi. Înainte de toate, este vorba de Transnistria. Încă în 1990, fiind printre primii demnitari din Republica Moldova care a mers la București, am avertizat conducerea de după 1989 a României - și pe Ion Iliescu, și pe Petre Roman - că peste Prut există un pericol mare al scindării, căci separatismul este sprijinit masiv de Moscova... Dar e adevărat că nici nu am avut vreodată o majoritate parlamentară formată din democrați adevărați. Da, au existat două alianțe

de guvernare - ADR în 1998 și AIE din 2009, timp de doi-trei ani. Însă ele erau constituite din partide care aveau opțiuni diferite în problemele-cheie pentru țară: relația cu România și, în general, viitorul Republicii Moldova. Neavând vreodată o asemenea majoritate, nu am avut niciun corp legislativ care să elaboreze niște legi prin care să scăpăm de sindromul de dependență față de Moscova și să ne formulăm clar opțiunea de viitor, pe care să o comunicăm lumii, dar și să o preluăm, ca un mesaj unificator comun, la nivel de Guvern, Parlament, Președinție. De facto, în toți acești ani, la cârma țării s-au aflat fie reprezentanți ai vechii nomenclaturi, fie descendenți ai acesteia. Președintele Timofti a fost o excepție, dar el nu putea face mare lucru fără un Guvern și Parlament loiale. În rest, toți cei care negociază problemele-cheie cu SUA sau cu UE au avut un discurs duplicitar, încercând să-și protejeze funcția și relațiile. Iar serviciile secrete au servit nu țara, ci partidul de la putere, principala misiune fiind să adune materiale compromițătoare despre Opoziție.

■ **Și Opoziția de ce permitea să fie pasibilă de materiale compromițătoare?**

■ Opoziția, de facto, nu prea a înaintat lideri puternici. Iar dacă se întâmpla, imediat porneau atacurile, și de la Stânga, și de la Dreapta. O spun din propria experiență - ori de câte ori aveam ceva succese pe exterior, acasă eram atacat dur. Așa, bunăoară, am ajuns să fiu declarat agent britanic de către oponenții politici. Serviciile au lucrat mereu împreună cu Moscova pentru a discredita politica moldovenească pro-europeană și a nu-i permite să se dezvolte. Multe partide au rămas și azi niște SRL-uri cu o finanțare dubioasă. Occidentul nu a dorit să se implice în mod direct, pentru că altele erau prioritățile. În 2009, când au crezut că a venit o echipă nouă cu care vor putea întoarce munții, au investit în noi, poate chiar mai mult decât meritam. Dar s-a dovedit că și ăstora le place banul,

fură și învârt - și au compromis astfel toate aspirațiile noastre europene.

■ **Unde credeți că ne aflăm astăzi?**

■ Pentru mine indicatorul principal, pulsul este compania pe care o conduc. În 2009-2010 era o stare de spirit printre angajații mei. Astăzi starea de spirit are un singur nume: plecarea. Aceasta, deși oamenii primesc salarii foarte bune și au condiții foarte bune de muncă. Dar pleacă, pentru că nu-și văd aici viitorul lor și al copiilor. Iar presa promovează nonstop nulitățile, nu pe un tânăr care a câștigat olimpiada internațională la matematică și care prin inteligența și prin cunoștințele sale, cucerește, o lume întreagă. Despre „Endava” se știe mai mult în Occident, decât în țară. Suntem prima companie moldovenească ce a fost listată la Bursa din New York, cu avem comparație pe piața locală - iar tinerii talentați doresc să plece pentru că decenii la rând sunt promovate nulitățile!

Oameni competenți, justiție dreaptă și impozite distribuite cu cap

■ **Cum ar trebui să arate viitorul, pentru ca acești tineri să rămână acasă?**

■ Sunt câteva elemente esențiale: să ai la putere oameni competenți și integri; să ai un sistem de justiție despre care să fii știi că îți va face dreptate conform legii; și să știi că, dacă plătești impozitele, ele sunt folosite cu cap - pentru drumuri, școli, infrastructură etc. Iar pe lângă toate acestea, perspectiva europeană să fie clară. Altminteri, vor pleca și mai mulți. Dar cum să făurești acest viitor, când îl ai în frunte pe un Dodon care, chiar zilele trecute, identifica trei probleme mari care au făcut Republica Moldova să stagneze, împiedicând-o să se dezvolte.

■ **Nu pot să cred că vă consumați emoțional cu declarațiilor lui Igor Dodon! Doar este evident că el trișează...**

■ Atâta timp cât presa, în loc să îl boicoteze, îi multiplică la greu mesajele, nu mai este o glumă. Iar cele trei „probleme” enumerate de el sunt dovada. Prima ar fi „nebulia celor de la conducere care au declanșat războiul din Transnistria”. Trebuie să fii orb, mărginit sau pur și simplu nesimțit ca să nu vezi că la noi a fost realizat un scenariu utilizat, ulterior, în Georgia, apoi în Donbass și chiar în Crimeea. Până și rușii nu mai cred în inocența lor... Un alt mesaj, care e o mare prostie, se referă la „greșeala” celor care se aflau la putere în 1990 de a renunța la enorma moștenire economică, rămasă de la Uniunea Sovietică. Cum poate un doctor în științe economice - căci asta pretinde el că este -, un om care a fost și ministru al Economiei, să spună așa ceva, când știe bine că la acel moment cam 90% din această industrie era de subordine unională și deservea sistemul militar al URSS? Și când nu au mai avut nevoie de volumul de echipamente, rușii au diminuat cererea... Iar după ce s-au deschis frontierele și oamenii au început a importa - de la haine până la automobile - cine ar mai fi cumpărat un televizor „Alfa” sau o mașină de spălat „Aurica”? Sectorul industrial trebuia modernizat, dar la acel moment nu erau bani, iar mai târziu nici voință nu a mai fost. Pentru aceasta este nevoie și de investiții, și de oameni cu școală, care sunt tot mai rari.

Și, în definitiv, cea de-a treia „problemă” a președintelui este că ne-am fi trădat identitatea națională. Adevărul însă este că atunci, în 1990, noi nu avem niciun fel de identitate! Și chiar mă mândresc cu faptul că am adus cartea românească peste Prut, că am deschis ușile pentru ca tinerii să plece la studii în România. Da, am mers pe identitatea românească și faptul că astăzi Republica Moldova arată, totuși, mai mult europeană decât transnistreană este rezultatul aceluși efort. Altminteri - așa cum probabil își dorește dl Dodon - am fi dispărut de pe hartă. Dar asemenea mesaje derutează și dezolează. Și este clar că în țara

asta oamenii demni nu sunt dezirabili. Dominante sunt teama de concurență, invidia și clanul.

■ ***Dvs. în ce clan sunteți, de vreme ce rezistați în business în țara asta?***

■ Norocul meu - nu meritul - este că din start am găsit un investitor din Marea Britanie și că am lucrat exclusiv pentru Occident. Suntem companie britanică, relația cu statul Republica Moldova se reduce în mare parte la plata impozitelor. Milioane de lei, de altfel. Plus alte milioane pe care angajații noștri îi cheltuiesc aici pentru case, mașini, mobilă, pentru că întrețin părinții și bunicii. Tocmai de aceea mă întreb uneori cât vom mai vorbi despre roșii și vin în țara asta?! Este importantă agricultura, nu neg, dar nu ne putem concentra doar pe ea în secolul 21. Există mai mulți factori care trebuie să ne mobilizeze să gândim și să acționăm altfel: suntem într-o zonă geo-politică instabilă, economia globală lucrează după reguli pe care noi nu le putem schimba, tehnologiile au avansat enorm. Pentru că nu avem resurse naturale, șansa noastră sunt serviciile. Și nu orice servicii, ci unele care să le ofere oamenilor locuri de muncă și salarii competitive. Așa vom avea și bunăstare, și demnitate. Cu oameni săraci este greu să faci o țară bogată.

■ ***Parafrazând un vechi film sovietic, va dispărea totul și va rămâne doar IT...***

■ Cert e că vor dispărea unele meserii. Contabilii clasici, medicii de familie - toți vor fi înlocuiți de aplicații. Este o realitate la care deja ar trebui să ne adaptăm și să înțelegem că, totodată, balanța inevitabil va înclina în favoarea IT. Cu IT poți să automatizezi toate celelalte activități, să produci mai mult și mai calitativ, și să protejezi mediul. Nu vorbesc din pod - judec după noi și după clienții noștri. Drept urmare,

IT-ul trebuie să fie un domeniu de tot mai mare interes, inclusiv pentru tinerii din Republica Moldova. Iar noi, în continuare, ne trimitem copiii la Drept, Economie și Relații internaționale. Ce sunt Relațiile internaționale?!

■ ***Cred că nouă aranjament global abia urmează***

■ ***Poate că tocmai acolo studiază astăzi cei care, bunăoară, vor realiza reglementarea transnistreană la un moment dat?***

■ Reglementarea transnistreană nu se va întâmpla atâta timp, cât Occidentul nu va face un nou aranjament geopolitic cu Rusia. Nu avem șanse de izbândă fără înțelegeri la scară globală. Așa s-a purtat mereu între marile puteri, iar după prăbușirea sistemului comunist un aranjament esențial nu s-a făcut încă. Este adevărat că, în contextul internațional de astăzi, întrebarea nu este „dacă”, ci „când” va fi. Odată cu venirea lui Trump, s-au răsturnat multe lucruri - dar mai mult la nivel economic, nu și geopolitic. Și cred că un aranjament geopolitic mare încă urmează, altminteri vom trăi mereu într-o stare de turbulență. Noi nu avem forță să influențăm aceste fenomene, nici măcar România nu o poate face. Oricum, însă, trebuie să pedalăm la maximum posibil spre România și Europa.

■ ***Următoarele alegeri parlamentare au vreo șansă să schimbe Republica Moldova la față?***

■ Imposibil. Mai curând, următorul scrutin poate da o componentă cu totul nepregătită pentru ceea ce are nevoie Republica Moldova. Oameni noi cu gândire nouă, instruiți și cuțli, care să nu fie hoți și care, odată porniți la drum, vor ști să vorbească pre limba și pe înțelesul lor și cu cetățenii de acasă, și cu

partenerii internaționali puțin probabil că vor accede la guvernare. Lucrurile se vor schimba doar atunci când vom avea credibilitate, când vor veni investiții și când companiile precum „Endava” nu va fi una, ci o sută. Doar atunci politica externă a acestei țări - dacă va mai fi să fie țară... - va depinde nu de un Igor Dodon, ci de oamenii care își fac onest munca și de voința lor. Altminteri, riști.

■ ***Riscul se pare că devine un stil de viață. Oare guvernarea nu a riscat enorm în ultimele luni, prin decizii parcă trase la indigo prin care au fost deteriorate la maximum relațiile cu toți partenerii-cheie de dezvoltare - de la invalidarea alegerilor locale până la reforma fiscală criticată dur și de SUA, și de UE?***

■ Singura mea explicație este că cei care fac acest joc la Chișinău au în spate consultanți foarte buni, care știu până unde pot merge SUA și UE în anumite chestiuni. Căci, atunci când tu ai în spate Turcia cu Erdogan și Ucraina cu un război în Est, și când mai vezi ce se face în Ungaria și în Polonia, pe fundalul rupturilor tot mai evidente din cadrul Uniunii Europene, alegi să te concentrezi pe aceste probleme cumva mai majore. Și în condițiile date, nu exclud că acești consultanți le-au spus la ai noștri: puteți merge până aici și aici, bunăoară, căci oricum nu este momentul ca să se intervină mai dur. Dar ei se înșală amarnic și cred că totul e o „slăbiciune” de moment. Căci până la urmă occidentalii - mai ales americanii - iau măsurile de rigoare cu cei care au făcut jocuri mai puțin departe de a fi oneste. Rămâne să fim sănătoși și să trăim timpuri mai bune.

■ ***Vă mulțumesc pentru interviu și... pentru Independență, așa cum este ea, deocamdată.***

Sorina Ștefârță

Viziunea partidelor

Republica Moldova la 27 de ani de Independență: așteptările vs. realitatea

Rubrica „Viziunea partidelor” a fost lansată în contextul **R**anului electoral 2018 și le oferă formațiunilor politice o platformă în plus pentru ca potențialii aspiranți la fotoliile din Parlamentul Republicii Moldova să-și facă publică poziția în diverse subiecte sociale și politice de interes major pentru cetățeni. De această dată, i-am rugat pe reprezentanții partidelor să facă un bilanț al celor 27 de ani de Independență ai țării, pe care îi marcăm pe final de august.

1. În ce măsură, din punctul Dvs. de vedere, Republica Moldova de astăzi corespunde așteptărilor pe care le-am avut, cu toții, acum 27 de ani, când a și fost proclamată

Riscăm să rămânem o zonă-tampon, între lumea rusă și cea occidentală

Anatol Șalaru, președinte executiv al Partidului Unității Naționale

1.

Sub nicio formă, Republica Moldova nu a reușit să corespundă viziunilor și așteptărilor pe care le-am avut în perioada

Mișcării de Eliberare Națională și în primii ani de după câștigarea Independenței față de URSS. Pentru noi, cei care am făcut parte din Mișcarea de Eliberarea Națională și am votat desprinderea de Uniunea Sovietică, Independența era doar un element, un pas intermediar spre corectarea nedreptății istorice generate de acordul Ribbentrop-Molotov. Era vehiculul ce trebuia să ne readucă în componența României, de unde fuseserăm ruși printr-un act ilegal, imoral și recunoscut ca nul *ab initio* de mai toți actorii relevanți ai relațiilor internaționale. Instituțiile apărute pe ruinele fostei republici sovietice moldovenești au rămas, în cea mai mare parte, în mâna foștilor nomenclaturiști, care și-au împărțit resursele, creând o nouă castă ce a prosperat proporțional cu sărăcirea populației. La 27 de ani de la Independență, așadar, Republica Moldova nu a reușit să-și construiască instituții funcționale și, înclin să cred, nici nu va reuși să o facă, deoarece este un stat constituit artificial și este exploatat de diferite grupuri de interese ce își dispută accesul la resurse.

Independența țării? Au reușit instituțiile-cheie să devină cu adevărat „de stat”, în sensul de viziune, acțiune și politici?

2. Unde a fost - sau, poate, unde nu s-a produs - punctul de cotitură ce ar fi propulsat țara la un nou nivel de dezvoltare? Cine sau ce se face vinovat de eșec? În acest context, care sunt cele mai însemnate realizări ale acestor 27 de ani, dar și cele mai accentuate rateuri, respectiv provocări?
3. Reieșind din acestea, care ar trebui să ne fie ambițiile de viitor? Cum ați dori/ar trebui și cum ar putea, de fapt, să arate țara noastră pe harta lumii?

2.

Punctul de cotitură a fost abandonarea proiectului de recuperare a identității românești și structurarea statului pe un fals istoric și identitar moldovenist de tip sovietic. Vinovații sunt atât în interiorul Republicii Moldova, cât și în exteriorul ei. De facto, din punctul nostru de vedere, încă de la câștigarea Independenței sale Republicii Moldova i-a fost alocat rolul de zonă-tampon între lumea rusă și cea occidentală - și acest lucru, început cu războiul de pe Nistru, continuă și astăzi cu eforturi susținute de realizare a așa-zisei națiuni civice moldovenești. Pentru noi, cele mai importante realizări sunt recuperarea parțială a elementelor de identitate națională: Limba română, Istoria românilor, Tricolorul și dreptul de a ne defini ca români. Rezultatele cu care se împăunează astăzi unii politicieni - Acordul de Asociere la UE ori ridicarea vizelor pentru UE - aparțin în proporție de 90% României și nu clasei politice de la Chișinău. De aici, cel mai mare eșec al nostru consider

că este nerealizarea unificării cu România la începutul anilor '90 după modelul celor două Germanii. În ceea ce privește marea provocare, în opinia PUN, aceasta este reprezentată de noul experiment social de transformare a românilor basarabeni în așa-zisa națiune civică. În fapt, este o re-sovietizare soft, menită să ne păstreze în aceeași zonă-tampon unde am trăi precum în sânul lui Adam, iubindu-ne și cu Rusia, și cu UE în mod egal și nediscriminatoriu.

3.

Cred că ambițiile cetățenilor - nu ale instituțiilor, căci acestea au devenit doar un vehicul al clasei economico-financiare ce domină Republica Moldova încă de la apariția ei, acum 27 de ani - trebuie să se orienteze către integrarea cu România. Nu cred în Republica Moldova ca stat independent. Dacă însă acest experiment rezultat din pactul Ribbentrop-Molotov se va perpetua, Republica Moldova va fi o țară minoră și o zonă tampon între două lumi: cea rusă și cea occidentală.

Statul nostru nu le poate asigura cetățenilor săi nici prosperitate, nici libere

**Maia Sandu, Președinta
Partidului Acțiune și Solidaritate**

1.

Din păcate, după mai bine de un sfert de secol de tranziție, majoritatea cetățenilor Republicii Moldova este profund dezamăgită de situația din țară. Cu excepția unui grup restrâns de profitori ai actualului regim, nu cred că există multă lume care să poată afirma că realitatea de astăzi corespunde așteptărilor pe care le-a avut

la momentul proclamării Independenței statului. Este adevărat că, în comparație cu perioada de până la Independență, ne bucurăm de anumite libertăți și drepturi, dar și acestea sunt puse în pericol. Se întâmplă pentru că am eșuat să construim instituții puternice care să apere drepturile și libertățile tuturor cetățenilor. Deopotrivă, nu am izbutit să edificăm o economie de piață cu reguli clare, care să ne asigure creștere economică durabilă și incluzivă. Respectiv, statul nostru nu le poate asigura cetățenilor săi nici prosperitate, nici libere. Trebuie să spunem deschis că niciodată, de la independență încoace, sentimentul de deznădejde al oamenilor nu a fost atât de puternic precum astăzi.

2.

Lucrurile nu s-au întâmplat așa cum ne-am dorit din mai multe motive. Republica Moldova nu a avut memorie instituțională în elaborarea politicilor și administrarea treburilor publice. A trebuit să construim instituții, adică statul, de la zero. Acesta este un proces complicat în sine. În același timp, a trebuit să realizeze tranziția de la un sistem economic la altul. Costurile sociale ale acestei tranziții s-au dovedit a fi enorme, ceea ce, în timp, a slăbit sprijinul oamenilor pentru reforme. Pentru că instituțiile erau (și rămân) slabe, nu a avut cine impune legea și proteja categorii importante de cetățeni de abuzurile unor șmecheri, care au exploatat masiv slăbiciunile statului, au adunat averi însemnate, ocolind sau încălcând legile, iar mai târziu, au folosit aceste resurse pentru a obține controlul total asupra proceselor politice și a instituțiilor statului. Bineînțeles, există în regiune țări care au pornit la drum cu aceleași handicapuri, dar au reușit mult mai mult decât noi. Mă refer, în special, la Țările Baltice. Diferență se datorează, în mare parte, calității net superioare a clasei politice de acolo și, probabil, într-o anumită măsură, sprijinului masiv de care au beneficiat din partea Occidentului din primii ani de tranziție.

La realizări putem, probabil, enumera faptul că am reușit să păstrăm anumite elemente ale procesului democratic, în comparație cu alte țări cum ar fi Belarus, Azerbaidjan etc. Doar că evenimentele dramatice din ultimul timp pun în pericol și această realizare. În

afară de sarcina urgentă și dificilă pe care o avem de apărare și consolidare a proceselor democratice, o provocare majoră este să convingem oamenii că pot avea un viitor bun acasă.

3.

Republica Moldova trebuie să devină o țară din care oamenii să nu vrea să plece. O țară în care oamenii care respectă legea se simt ocrotiți. O țară în care drepturile și libertățile tuturor cetățenilor sunt asigurate conform Constituției. O țară în care oamenii care muncesc cinstit își pot asigura un trai demn.

Republica Moldova trebuie să revină la democrație și la România

**Dorin Chirtoacă,
vicepreședinte al Partidului Liberal**

1.

Independența a fost proclamată - din punctul meu de vedere și al celor care reprezentau Mișcarea de Renaștere Națională și Frontul Popular începând cu anul 1989, inclusiv rudele mele Gheorghe și Mihai Ghimpu - ca fiind un prim pas spre reîntregire, spre Unirea cu România. Acest deziderat era pe buzele tuturor oamenilor cu conștiința trează. Independența însemna desprinderea de „Imperiul răului”, cum i-a spus Președintele SUA Ronald Reagan, și orientarea spre progres și dezvoltare, așa cum au făcut-o Țările Baltice. Dar... în acești ani, instituțiile statului nu au reușit să devină nici ceea ce ar trebui să fie în cadrul României Mari - niște instituții de nivel regional. Guvernul, de la bun început, nu a fost decât o fosilă sovietică - și asta a rămas până în prezent. Din cauza mentalității comunist-sovietice, amestecată acum și cu superficialitate, cu golire completă de

conținut, ca urmare a instaurării regimului Plahotniuc-Dodon și a luării deciziilor la sediul PD sau al GBC, statul s-a transformat într-o structură robotizată unde doar se execută comenzi politice din ce în ce mai absurde. Lipsa resurselor umane, care mereu a fost o problemă, acum este mai acută ca oricând. Dacă e să vorbim în limbaj medical, atunci trebuie să spunem că pacientul este în moarte clinică și o duce de pe o zi pe alta, cât timp mai vin remitențe de peste hotare. În rest, caracatița crește și sugrumă tot ce îi stă în cale, omorându-l încet.

Ceea ce am avut noi funcțional în acești ani a fost administrația publică locală (total lipsită de resurse, dar asigurând legătura directă cu oamenii), societatea civilă, presa (cea care a rezistat și a rămas liberă) și un mediu economic privat care, însă, fiind obstrucționat, nu a reușit să crească la nivelul necesar nici până astăzi. La fel, nu am reușit să formăm o clasă de mijloc puternică, ce ar fi fost pilon al democrației, alături de statul de drept și respectarea drepturilor omului. Așadar, după 27 de ani de la proclamarea Independenței, Republica Moldova are toate trăsăturile unui stat eșuat, care a deraiat din nou în dictatura, ceea ce încă o dată scoate în vileag caracterul său artificial, rezultat al voinței altor doi dictatori - Stalin și Hitler, prin Pactul Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939.

2.

Puncte de cotitură au fost mai multe: în 1991, bunăoară, când Țările Baltice au refuzat să adere la CSI și au luat direcția Vest, aderând la UE chiar mai repede decât România. Noi am mers în CSI și am dat-o în bară... Apoi războiul de pe Nistru și constituirea regimului separatist a accentuat această situație. În 1999-2000, când au început o serie de reforme întârziate, dar totul a căzut din cauza mai multor trădări și jocuri de culise făcute de aceeași nomenclatură comunistă. Începând cu 2009 a mai fost o șansă, mai ales după jertfa tinerilor din 7 aprilie, însă aroganța unora, interesele ascunse de tip interlop, lăcomia și jafurile de la cele trei bănci au dat peste cap și această oportunitate. Astăzi, nimeni nu mai crede în nimic, fiecare încercând doar să supraviețuiască. Mulți au ajuns să se vândă pe 30 de arginți doar ca să

nu-și piardă serviciul. Exodul peste hotare este alegerea nu doar a celor care nu au un loc de muncă - pleacă și acei care, deși au aici o situație materială mulțumitoare, nu văd un viitor pentru copiii lor acasă.

Bineînțeles că au existat și realizări în acești ani, iar libera circulație în Europa este una din cele mai resimțite de către oameni, căci ei pot călători, își pot revedea rudele plecate etc. Dar fără o conectare reală a Republicii Moldova la economia europeană și fără a asigura statul de drept acasă, tot ce s-a reușit cât de cât bun se duce pe apa sâmbetei. Iar rateurile se văd la fiecare pas. Se discută despre un miliard de dolari furat, dar datoria externă a Republicii Moldova este de șapte miliarde, cât tot produsul intern brut - și toată e pe umerii cetățenilor. Dar unde sunt aceste șapte miliarde? S-au dus ca apa în nisip și nu vedem nimic concret de pe urma lor. Și acesta este doar un aspect... Cât privește provocările de viitor, deocamdată aceasta este una singură: înlăturarea dictaturii, restabilirea democrației și a statului de drept, a libertății și independenței presei și a justiției. Astfel să le redăm cetățenilor speranța că Republica Moldova poate funcționa... Apoi construirea Unirii cu România după modelul celor două Germanii. După cum a căzut Zidul Berlinului, așa trebuie să cadă și frontiera de la Prut.

3.

Am spus și mai sus - Republica Moldova trebuie să revină la democrație, în caz contrar este pierdută și vom avea un hibrid din Rusia, Turkmenistan și Coreea de Nord... Situația este mult mai periculoasă decât pare, căci instituțiile sunt golite și de bruma de conținut pe care acestea îl moșteniseră de la URSS/RSSM și cel încropit din 1991 încoace (noroc de câțiva oameni, cât de cât profesioniști, pe care îi numeri pe degete). Și chiar dacă s-ar termina tot acest coșmar din prezent, va fi nevoie de ani de zile și de eforturi mult mai mari decât până acum ca să repui totul pe picioare. În ceea ce privește locul nostru pe mapamond - după mine, România Mare de la 1918 este exact țara pe care trebuie să o avem pe harta lumii. Și dacă Regina Maria, Regele Ferdinand și poporul român au reușit aceasta acum 100 de ani, trebuie să reușim și noi în secolul 21.

Suntem datori să punem statul Republica Moldova pe o temelie democratică viabilă

Andrei Năstase, președinte al Platformei „Demnitate și Adevăr”

1.

Faptul că Republica Moldova de astăzi nu corespunde așteptărilor pe care le-am trăit cu toții în perioada marilor speranțe din 1988-1991 este cauzat, înainte de toate, de calitatea proastă a așa-zisei clase politice de-a lungul ultimelor decenii. Totuși, principala responsabilitate pentru situația actuală gravă o poartă regimul oligarhic ce s-a instalat la putere în 2009 și care, din 2014, s-a transformat într-o dictatură de tip mafiot sub conducerea lui Plahotniuc. Dacă, în primii ani după Independență, au existat și factori obiectivi ce au contribuit la situația grea în care s-a pomenit Republica Moldova - criza economică de după destrămarea URSS, care a generat pierderea a peste 300.000 de locuri de muncă; diminuarea volumului total al producției industriale până la doar 20% din nivelul anului 1989; războiul din Transnistria; criza economică din Rusia din 1998 - catastrofa economică din ultimii ani este exclusiv consecința caracterului criminal al actualei guvernări, care jefuiește „oficial” și în mod cinic propriul popor.

Spre deosebire de Puterea actuală, guvernările din primul deceniu de după Independență, au contribuit, cel puțin, la crearea premiselor pentru o construcție statală de tip european: desprinderea de URSS, elaborarea și aprobarea unei Constituții moderne (cu excepția câtorva prevederi nefericite, inclusiv art.13); adoptarea legislației naționale

și constituirea principalelor instituții ale statului; progrese în reforma justiției în perioada anilor 1990; alternanța la putere avea loc în baza unei competiții politice veritabile. Aceste realizări au fost apreciate și de către Consiliul European, Republica Moldova fiind primul stat din CSI, care a devenit membru al acestei prestigioase organizații europene. O bună perioadă, Republica Moldova chiar era considerată un exemplu de democrație funcțională din spațiul ex-sovietic. Toate aceste reguli au funcționat, într-o formă sau alta, până la venirea lui Plahotniuc în politica moldovenească, după anul 2009. De atunci, țara noastră a alunecat constant într-un spațiu al dictaturilor de tip mafiot. Pe lângă faptul că a desființat, de facto, Constituția, actualul regim a transformat Republica Moldova într-un „paradis fiscal”, într-o zonă off-shore, riscând să devenim o zonă gri a Europei, în care să fie legalizați banii murdari ai grupărilor criminale transnaționale din toată lumea. Tocmai acest pericol este cea mai gravă amenințare pentru Independența Republicii Moldova.

În acest context, cred că cea mai mare nereușită guvernărilor de după 1990 a fost faptul că nu s-a finalizat reforma statului de drept. De aici capturarea și mafiotizarea instituțiilor statului, derapajele antidemocratice ale guvernării, creșterea alarmantă a cazurilor de violare a drepturilor omului, sărăcirea populației, degradarea situației economice și sociale, exodul în masă. Din acest considerent, consolidarea statului de drept, fortificarea capacităților instituțiilor responsabile de combaterea corupției, reformarea Justiției, a instituțiilor de reglementare și

control trebuie să devină priorități pentru consolidarea cu adevărat a Independenței, deoarece nicio inițiativă politică și economică nu poate fi discutată la modul serios fără reformarea din temelii a statului de drept.

2.

Punctul de cotitură, în viziunea noastră, s-a produs în anul 2001, care a însemnat începutul unei catastrofe naționale. A urmat 2009 când, sub retorica pozitivă a integrării europene, în politică a venit o grupare de mafioți care au deturnat parcursul democratic și european al țării. Asta, deși tocmai în 2009 s-a creat o conjunctură favorabilă, care trebuia să propulseze Republica Moldova către un nivel de dezvoltare atât de așteptat de populație. Căci niciuna dintre guvernări nu a beneficiat de o conjunctură internațională mai favorabilă, de un sprijin politic, financiar și moral mai mare din partea instituțiilor și a statelor membre UE, și a comunității de donatori! Guvernările, însă, au creat în țara noastră un sistem oligarhic, care gradual s-a transformat într-o dictatură de tip mafiot de esență anti-europeană. Consecințele le suportăm acum, în special, în ceea ce ține de demografie și exod, care afectează perspectivele de dezvoltare ale țării. Astfel, chiar dacă în ultimii ani au fost obținute și unele realizări - cum ar fi regimul liberalizat de vize și Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană - în cea mai mare parte, din cauza actualei guvernări, Republica Moldova nu a fost în stare să valorifice toate oportunitățile oferite în aceste aproape trei decenii.

3.

Viziunea noastră asupra dezvoltării Republicii Moldova este reflectată în Programul politic al PPDA, dar și în proiectul nostru de țară „Republica Moldova: un stat în care să vrei să trăiești”. Printre ideile de bază se numără: crearea unui stat cu instituții moderne în serviciul cetățenilor, cu o administrație publică eficientă și responsabilă, cu instituții de drept puternice, cu o justiție independentă, necoruptă; crearea unor condiții prielnice pentru o dezvoltare economică durabilă prin realizarea unor ample măsuri anticriză; stabilizarea sistemului bancar, schimbarea conducerii și a managementului întreprinderilor de stat intenționat duse la faliment; confiscarea extinsă a averilor celor corupți, distrugerea schemelor care storc banii publici, politici fiscale inteligente și predictibile, îmbunătățirea mediului de afaceri și crearea unui climat investițional atractiv. O idee centrală se referă la schimbarea paradigmei de dezvoltare economică - de la o țară ce trăiește din remitențe și consum la una care dezvoltă industria competitivă, având un capital uman performant. Pornim de la premisa că nu putem avea un viitor prosper fără o implicare activă și decisivă a Diasporei în viața politică și economică, și mai ales în procesul de modernizare a țării. Toate celelalte elemente, care se regăsesc în inițiativele noastre - educația, sănătatea, sistemul de protecție socială și de pensii - depind în mod hotărâtor de faptul dacă vom reuși să eliminăm politic actualul regim și să punem statul Republica Moldova pe o temelie democratică viabilă.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.